

YANGI INDUSTRIAL MAMLAKATLARNI RIVOJLANISHI

Toshkent viloyati Toshkent tumani

6-umumiy o'rta ta'lim maktabi Geografiya fani o'qituvchisi

Qambarova Umida

Annotatsiya: Maqolada yangi industrial mamlakatlar haqida va ularni bugungi kundagi rivojlanishi haqida ma'lumotlarga to'xtalib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Yangi industrial mamlakatlar, osiyo yo'lbarzlari, ekspert, geografik tizim.

Yangi industrial mamlakatlar — 20-asrning so'nggi o'n yilliklarida iqtisodiy taraqqiyotda keskin o'zgarishlarga erishgan rivojlanayotgan mamlakatlar guruhi. Bu mamlakatlar ko'pgina ko'rsatkichlar bo'yicha jahondagi o'rta va hatto yuqori rivojlangan mamlakatlarga yaqinlashdi. Yangi industrial mamlakatlarda sanoat ishlab chiqarish hajmi va uning milliy daromaddagi hissasi o'sdi, aholi jon boshiga yalpi ichki mahsulot hajmi ko'paydi. Yangi qatlam — tadbirkorlar sinfi mavqei mustahkamlandi. Yangi industrial mamlakatlar Lotin Amerikasining rivojlangan mamlakatlari — Argentina, Braziliya, Meksika va Janubiy Sharqiy Osiyoda "Osiyo yo'lbarzlari" nomini olgan bir qator mamlakatlar va hududlar — Singapur, Tayvan, Koreya Respublikasi, Xitoy tarkibidagi Gongkong kiradi. Bulardan bir qadar keyinroq 2avlod Yangi industrial mamlakatlarm. deb nom olgan mamlakatlar ham paydo bo'ldi. Bu mamlakatlarda aholining katta qismi hamon qishloq xo'jaligida band bo'lishiga qaramay, sanoat ishlab chiqarish hajmi va sanoat mahsulotlari eksporti tez o'smoqda, milliy kapital vakillarining mavqei mustahkamlanmoqda. Bularga Lotin Amerikasida Venesuela, Kolumbiya, Peru, Urugvay, Chili, Janubiy Sharqiy Osiyoda Malayziya, Filippin, Tailand, Indoneziya kiradi. Yangi industrial mamlakatlar sanoatida eng zamonaviy texnologiyalar qo'llaniladi va jahon bozorida raqobatbardosh yuqori sifatli mahsulotlar ishlab

chiqariladi. Ularning tajribasi rivojlanayotgan mamlakatlar o'z taraqqiyotida faqat o'zlarida serob, hatto ortiqcha bo'lgan tabiiy va mehnat resurslari bilan birga texnik jihatdan murakkab ishlab chiqarishga tayanishlari va bu tarmoqlarda qiyosiy afzalliklarga ega bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi. Yangi industrial mamlakatlarning sanoat rivojida chet el kapitali faol rol o'ynaydi. Mas, Singapurda 1980-yillar oxirida ishlov beruvchi sanoat mahsuloti eksportining 90% ga yaqini, Koreya Respublikasida 27% chet el transmilliy kompaniyalari (TMK) filiallari hissasiga to'g'ri kelgan. TMK bu mamlakatlarda mahalliy arzon ishchi kuchidan foydalangan holda yangi, ba'zan eng yangi sanoat korxonalarini qurishda ishtirok etadi. Ayrim detallar va butlovchi qismlar ishlab chiqaradigan tor ixtisoslashgan korxonalar quradi, mahsulotni pirovard yig'ish rivojlangan mamlakatlarning o'zida amalga oshiriladi. Mas, elektronika sanoati sohasidagi AQSH va Yaponiya TMK Meksika, Singapur, Tayvan va Malayziyada yarimo'tkazgichli priborlar va integral sxemalar chiqaradigan bir qator korxonalarini tashkil etdi. Ayrim TMK murakkab texnologiyani soddalashtirib, ishlab chiqarish jarayonini alohida qismlarga ajratib, rivojlanayotgan mamlakatlarda tegishli korxonalarini qurdi. Natijada bu mamlakatlardan ishlov beruvchi sanoat mahsulotlari eksportining katta qismi TMK ichki firma savdosidan iborat bo'lib qoldi. Janubiy Sharqiy Osiyodagi Yangi industrial mamlakatlarning eksport yo'nalishidagi rivojlanishi, eksport tuzilmasi tamomila o'zgardi. Unda xom ashyo va oziq-ovqat hissasi keskin kamayib, sanoat eksportida to'qimachilik mahsulotlari salmog'i pasaydi, mashina va uskunalar hissasi juda o'sib bordi. Mas, 1970 yildan 1995 yilga qadar Singapur eksportida xom ashyo va oziq-ovqat hissasi (%larda) 72,5 dan 16,1 ga ga, Koreya Respublikasida 23,5 dan 6,7 gacha, Tayvanda 24,3 dan 7,3 gacha, to'qimachilik tovarlari hissasi esa tegishlicha 5,6 dan 2,6 gacha, 41,1 dan 15 gacha, 29,0 dan 14,4 gacha qisqardi, mashina va uskunalar hissasi esa Singapurda shu davrda (% larda) 11,0 dan 62,3 ga, Koreya Respublikasida 7,2 dan 51,6 gacha, Tayvan 16,7 dan 47,7 gacha o'sdi. 2avlod Yangi industrial mamlakatlarning ham xuddi shunday o'zgarishlar bormoqda.

Malayziyada xom ashyo va oziqovqat eksporti hissasi shu davrda 93,5% dan 26,9% ga qisqargan bo‘lsa, mashina va uskunalar hissasi 1,6% dan 50% ga o‘sdi. Tailandda xom ashyo va oziq-ovqat eksport hissasi 95,3% dan 26,3% pasayib, mashina va uskunalar hissasi 0,1% dan 31,5% ga ko‘tarildi. Shunday qilib, bu mamlakatlarning ko‘pchiligi mashina va uskunalar eksporti bo‘yicha jahondagi sanoati rivojlangan mamlakatlar darajasiga ko‘tarildi. 20-asr oxirlariga kelib jami rivojlanayotgan mamlakatlar sanoat eksportining deyarli 70%, mashina va uskunalar eksportining 70% dan ko‘prog‘i Janubiy Sharqiy Osiyodagi 1 va 2 avlod Yangi industrial mamlakatlarm. (Syangan, Singapur, Koreya Respublikasi, Tayvan, Indoneziya, Malayziya va Tailand), shuningdek, Xitoy hissasiga to‘g‘ri keldi. 2002 yilga kelib aholi jon boshiga yalpi milliy mahsulot ishlab chiqarish Koreya Respublikasida 16480, Singapurda 23090, Malayziyada 8280 AQSH dollarini tashkil etdi. Yangi industrial mamlakatlarda aholi jon boshiga tibbiy, ta‘lim, kommunal xizmatlari iste‘mol bo‘yicha ham jiddiy yutuqlarga erishilgan. ning paydo bo‘lishi hozirgi jahon xo‘jaligida va xalqaro mehnat taqsimotida katta o‘zgarishlar yuz berganligini, rivojlanayotgan mamlakatlar o‘rtasida tabaqalanish kuchayib borayotganligini ko‘rsatadi, chunki Yangi industrial mamlakatlarm. dagi taraqqiyot kam rivojlangan mamlakatlarning katta guruhidagi qoloqlikni bartaraf eta olmadi. Iqtisodiy va sanoat rivojining hozirgi darajasiga ko‘ra, Yangi industrial mamlakatlarm.dan eng rivojlanganlari — Koreya Respublikasi, Argentina, Meksika, Singapur sanoati rivojlangan mamlakatlarga deyarli yaqinlashdi va Ispaniya, Portugaliya, Gretsiya kabi Yevropa davlatlari bilan bir darajada turadi. Meksika va Koreya Respublikasining rivojlangan mamlakatlarning Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OYESD) a‘zoliciga qabul qilinganligi ham buning isboti bo‘la oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “Зачем изучать географию?” А.Ж.Александровна Москва 2017 г
2. “Роль и функции учебника географии” Раиса Васильевна Москва 2020г